

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності»
(назва магістерської програми)

на тему: «Облік, аналіз та контроль розрахунків з дебіторами в умовах
євроінтеграційних процесів (на прикладі ПАТ «Гемопласт»)»
(назва теми)

Виконавець:

студент обліково-економічного факультету
Довгополова Анна Олександрівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Черкашина Тетяна Володимирівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми обґрунтована тим, що динаміка зміни дебіторської заборгованості, її склад, структура, якість, а також інтенсивність її збільшення або зменшення дуже впливають на оборотність капіталу, вкладеного в поточні активи, а, отже, на фінансовий стан підприємства. В Україні сучасний стан підприємств не можна назвати позитивним: оборотні кошти не іммобілізовані в запасах товарно-матеріальних цінностей, а зосереджені майже на 60 % в дебіторській заборгованості. З цього можна дійти висновку, що незабезпеченість підприємств власними оборотними коштами викликана недоліками в управлінні заборгованістю, як дебіторською, так і кредиторською. Окрім того, статистичні дані свідчать про те, що ця заборгованість характеризується, в свою чергу, достатньо високим рівнем питомої ваги простроченої заборгованості. Подолати такий стан можна за умов впровадження на підприємствах ефективної системи управління фінансами і, зокрема, управління дебіторською заборгованістю.

Мета дослідження Метою роботи є дослідження організаційно-методичних аспектів обліку розрахунків з дебіторами і розробка на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій відносно раціоналізації інформаційного забезпечення для управління дебіторською заборгованістю через узагальнення теоретичних положень щодо представлення розрахунків як системи.

Завдання дослідження:

- описати теоретичні основи організації обліку розрахунків з дебіторами;
- визначити особливості обліку дебіторської заборгованості згідно Міжнародних стандартів фінансової звітності;
- проаналізувати стан дебіторської заборгованості на ПАТ «Гемопласт»;
- запропонувати комплекс заходів щодо вдосконалення обліку, аналізу і контролю розрахунків із дебіторами на ПАТ «Гемопласт»;
- обґрунтувати доцільність запропонованих заходів за допомогою кореляційно-регресійного аналізу стану дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження у дипломній роботі виступають процеси, що забезпечують ефективність обліку, контролю та управління дебіторською заборгованістю.

Предметом дослідження є організаційно-методичні аспекти обліку, аналізу та контролю розрахунків з дебіторами на ПАТ «Гемопласт».

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовано методи теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття економічного змісту дебіторської заборгованості; комплексного і системного підходів – для дослідження якості обліку заборгованості та розроблення методичного підходу до класифікації в системі управління підприємством; методи формалізації – для розробки концептуальних основ обліку і контролю дебіторської заборгованості в системі управління підприємством; абстрактно-логічні – для формулювання теоретичних висновків і узагальнень.

Інформаційною базою для написання дипломної роботи послужили закони України, нормативно-правові акти державних органів України з питань обліку

дебіторської заборгованості, роботи вітчизняних вчених, навчальні видання по обліку й аналізу, періодичні видання, дані засобів масової інформації та мережі Internet. Також вихідними даними для виконання практичної частини роботи є робочі документи ПАТ «Гемопласт», до складу яких входять річна фінансова та податкова звітність, реєстри аналітичного і синтетичного обліку, організаційно-розпорядчі документи та інші документи обліку.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (64 найменування) та 24-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок. Основний зміст викладено на 87 сторінках. Робота містить 21 таблицю, 9 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 2 статті та тези: 1. Дебіторська заборгованість: облік за міжнародними та національними стандартами // Одеса : ОНЕУ, 2018 р. 2. Сучасні напрями підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства // Харків : Водний спектр Джі-Ем-Пі, 2018 р. 3. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями // Одеса : ОНЕУ, 2018 р.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні основи обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості»* розглянуто сутність, класифікацію та оцінку дебіторської заборгованості на підприємстві, нормативно-правове регулювання розрахунків із дебіторами, особливості обліку дебіторської заборгованості згідно МСФЗ.

У другому розділі *«Організація та методика обліку розрахунків з дебіторами на прикладі ПАТ «Гемопласт»* проаналізовано загальноекономічну характеристику та особливості документального оформлення операцій з дебіторами на підприємстві ПАТ «Гемопласт», виявлено недоліки та запропоновано напрями вдосконалення системи обліку та управління дебіторською заборгованістю в ПАТ «Гемопласт».

У третьому розділі *«Аналіз і контроль розрахунків з дебіторами в системі управління підприємством»* досліджені завдання і джерела контролю, методика проведення контролю на підприємстві ПАТ «Гемопласт», проаналізовано стан внутрішнього контролю Товариства, розглянуто методичні аспекти контролю і управління стану дебіторської заборгованості, проведене моделювання стану дебіторської заборгованості на підприємстві ПАТ «Гемопласт» за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Облік розрахунків із дебіторами в Україні визначає П(С)БО 10, згідно з яким дебіторська заборгованість являє собою суму заборгованості дебіторів

підприємству на певну дату. Ми погоджуємося з П(С)БО, адже вважаємо, що трактувати дебіторську заборгованість як фінансовий актив в українській економіці не можливо, оскільки активом можна вважати лише ту частину власності підприємства, яка повністю їм контролюється. Окремого МСФЗ, який би регулював облік дебіторської заборгованості, не існує, проте окремі питання обліку дебіторської заборгованості описані в IAS 32 «Фінансові інструменти: подання», IAS 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». Однак облік дебіторської заборгованості за кордоном ведеться ефективніше, ніж у вітчизняній економіці. Цей факт підтверджують статистичні дані, а саме: питома вага заборгованості покупців в загальній сумі активів на вітчизняних підприємствах складає більше 50%, в ПАТ «Гемопласт» – 71%, при нормі приблизно в 20%.

2. Дипломне дослідження виконувалось на базі підприємства ПАТ «Підприємство по виробництву медичних виробів з полімерних матеріалів «Гемопласт», яке господарює у сфері виробництва та торгівлі медичними виробами з полімерних матеріалів з 1973 року. У дипломній роботі нами було проведено аналіз платоспроможності підприємства, що дозволяє зробити висновок про погіршення здатності ПАТ «Гемопласт» розраховуватися по своїм зобов'язанням. Це підтверджується негативною динамікою кожного з коефіцієнтів ліквідності протягом трьох років, що призвело до відсутності грошових коштів на кінець періоду. Також ПАТ «Гемопласт» знаходиться у кризовому фінансовому становищі, про що свідчать показники фінансової стійкості.

3. Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості показав, що в 2016 р. порівняно із 2015 р. загальна величина дебіторської заборгованості зросла на 56,3 млн. грн. або на 18,1%, що водночас із зменшенням виручки від реалізації свідчить про звуження торгівельно-реалізаційного процесу. Проте, у 2017 р. порівняно з 2016 р. дебіторська заборгованість зросла на 76,2 млн. грн. або на 20,8 %. У 2016 та 2017 роках позитивним моментом є те, що дебіторська заборгованість зростала за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тобто від покупців. У 2017 році дебіторська заборгованість від покупців зросла з 82,4 млн. грн. до 159,5 млн. грн., що становило майже 94% росту. Якщо в 2015 та 2016 рр. основну питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості складала інша поточна дебіторська заборгованість – 66% та 55,7% відповідно, то в 2017 р. основну питому вагу займає довгострокова дебіторська заборгованість – 46%. Така структура не є раціональною для виробничого підприємства, оскільки довгострокова дебіторська заборгованість буде погашена після 12 місяців з дати балансу, що може негативно вплинути на виробничий процес.

4. Критична оцінка діючої практики обліку розрахунків із дебіторами на ПАТ «Гемопласт» дозволила виокремити, що в цілому облік дебіторської заборгованості на підприємстві ведеться згідно діючого законодавства та вимог МСФЗ, однак ми помітили деякі недоліки та відокремили шляхи їх вирішення.

По-перше, графік документообігу досліджуваного підприємства не відповідає дійсності. Працівники порушують прописані та затверджені вимоги у графіку, що призводить до зниження якості документів, збільшення строків їх обробки, призводить до затримки їх проходження і виконання, а також надмірності та

відсутності належного контролю. Для рівномірного руху документів без затримок і накопичення на окремих місцях для кожного виду документів радимо розробити графік документообігу, в якому визначається послідовність проходження документів, робота, що виконується кожним виконавцем, відповідальні за дотримання встановленого порядку і строків оформлення та опрацювання документів. Обов'язково пропонуємо визначити чіткі терміни передачі документації до бухгалтерії, наприклад, не пізніше 25 числа місяця, наступним за базовий.

По-друге, непристосованість та неефективність методу обрахунку резерву сумнівних боргів, відповідно до П(С)БО 10. Хоча найпростішим методом визначення резерву вважається метод на основі платоспроможності окремих дебіторів, його використання на ПАТ «Гемопласт» не доцільне, оскільки цей метод доцільно застосовувати підприємствам з невеликою кількістю дебіторів, а ПАТ «Гемопласт» має значну кількість дебіторів і бухгалтерам важко відстежувати заборгованість та платоспроможність кожного з них. Отже, пропонуємо використовувати на ПАТ «Гемопласт» метод застосування коефіцієнта сумнівності, виходячи з питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах подальшої оплати.

По-третє, контроль за станом розрахунків із дебіторами на досліджуваному підприємстві занадто слабкий, враховуючи масштаби діяльності Товариства. Керівництву ПАТ «Гемопласт» було розроблено та рекомендовано до користування під час щоквартальної інвентаризації «Відомість з перевірки показників синтетичного й аналітичного обліку монетарної і немонетарної дебіторської заборгованості» та під час річної інвентаризації робочий документ контролера «Відомість з перевірки показників головної книги та фінансової звітності щодо операцій з монетарною і немонетарною дебіторською заборгованістю». Такий документ дозволить виявляти розбіжності у формі № 1 «Баланс» та № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». Також доречним буде проведення аналізу дебіторської заборгованості за термінами утворення, розробка комплексу заходів щодо постійного моніторингу потенційних дебіторів (оцінювання їх фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо). Важливим є також зосередження зазначених функцій у відділі, що виконує контроль над дебіторською заборгованістю.

По-четверте, на підприємстві погано налагоджена система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості. Запевняємо, що обов'язки штатних працівників повинні бути чітко регламентовані, адже у Товаристві функції стосовно обліку дебіторської заборгованості достатньо розрізнені серед персоналу. Для забезпечення ефективності системи внутрішнього контролю на підприємстві доречно створити відділ управління та контролю дебіторської заборгованості, який буде підпорядковуватись керівництву.

5. Ефективним для ПАТ «Гемопласт» буде впровадження в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) і періодично переглядати граничні суми. Це дасть змогу підтримувати дебіторську заборгованість в оптимальному для підприємства стані.

6. Оскільки ПАТ «Гемопласт» має постійних дебіторів, то доречними будуть спеціальні знижки – знижки, які встановлюються для постійних та ексклюзивних покупців, у яких керівництво ПАТ «Гемопласт» буде зацікавлене. Надання знижок сприятиме забезпеченню прибутку, який, в будь-якому випадку, буде значно більший, ніж сума наданої знижки.

На нашу думку, введення в дію всіх запропонованих нами вдосконалень, покращить організацію, облік та контроль дебіторської заборгованості та сприятиме ефективному функціонуванню підприємства в цілому.

АНОТАЦІЯ

Довгополова А. О., «Облік, аналіз та контроль розрахунків з дебіторами в умовах євроінтеграційних процесів (на прикладі ПАТ «Гемопласт»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «071 Облік і оподаткування» за магістерською програмою професійного спрямування «Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018 рік

У роботі розглядаються теоретичні аспекти особливостей обліку дебіторської заборгованості, стану організації обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості, виявлення недоліків та розробка пропозицій щодо поліпшення обліково-аналітичних, контрольних процесів на підприємстві ПАТ «Гемопласт».

Проаналізовано загальноекономічну характеристику підприємства ПАТ «Гемопласт», документальне оформлення та систему бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, пріоритетні напрямки удосконалення обліку, аналізу та контролю операцій з дебіторською заборгованістю, стан внутрішнього контролю дебіторської заборгованості в ПАТ «Гемопласт».

Запропоновано основні напрямки вдосконалення системи обліку дебіторської заборгованості в ПАТ «Гемопласт», удосконалення системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості, підвищення ефективності діяльності та економічного стану на підприємстві ПАТ «Гемопласт».

Ключові слова: дебіторська заборгованість, внутрішній контроль, облік, аналіз, розрахунки з дебіторами, організація обліку, методологія контролю.

ANNOTATION

Dovhopolova A. O., «Accounting, analysis and control of settlements with debtors in the conditions of European integration processes (for example PJSC «Hemoplast»)».

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty «071 Accounting and taxation» under the master's program «Accounting, audit and taxation of business activity». – Odessa National Economic University. – Odessa, 2018

The work deals with the theoretical aspects of characteristics of accounts receivable, state of the organization of accounting, analysis and control of receivables, detection of shortcomings and development of proposals for improvement of accounting-analytical, control processes at PJSC «Hemoplast».

Analyzed general economic characteristic of PJSC «Hemoplast», documentary and accounting system of accounts receivable, priority directions of improvement of accounting, analysis and control of transactions with accounts receivable, the state of internal control over formation and accounting of receivables at PJSC «Hemoplast».

Offered the main directions of improvement of the accounting system of accounts receivable at PJSC «Hemoplast», improvement of the system of internal control of accounts receivable, increase of efficiency of activity and economic status at PJSC «Hemoplast».

Keywords: accounts receivable, internal control, accounting, analysis, settlements with debtors, accounting organization, methodology of control.